

Juni 2019

KemikaliekraV i POPs-förordningen

EU:s förordning om långlivade organiska föreningar, den så kallade POPs-förordningen (EU) nr 1021/2019, förbjuder eller begränsar tillverkning och användning av ämnen med särskilt allvarliga hälso- och miljöfarliga egenskaper. POPs-förordningen begränsar ämnen både i kemiska produkter och i varor. På grund av ämnenas egenskaper krävs internationella insatser för att stoppa användning och spridning.

POPs-förordningen genomför kraven i två konventioner

Förordningen (EU) nr 1021/2019 om långlivade organiska föreningar (POPs) förbjuder eller begränsar tillverkningen och användningen av internationellt reglerade ämnen som är särskilt problematiska på grund av sina hälso- och miljöfarliga egenskaper. Förordningen innehåller också bestämmelser om oavsiktligt bildade ämnen, avfallshantering och miljöövervakning.

Förordningen är EU:s verktyg för att reglera de ämnen som listats i den globala Stockholmskonventionen och i det regionala POPs-protokollet under konventionen om långväga gränsöverskridande luftföreningar (CLRTAP). POPs-förordningen gäller direkt i alla EU:s medlemsländer. Det betyder att förordningen inte behöver införas i svensk lagstiftning.

Kemikalieinspektionen och Naturvårdsverket ansvarar tillsammans för att följa, driva på och rapportera om det svenska arbetet med POPs-förordningen.

POPs-förordningen har sju bilagor. Bilagorna I–IV innehåller ämnen som omfattas av särskilda bestämmelser. För tillverkare, importörer och distributörer av kemiska produkter och varor är det framför allt bilaga I som är relevant.

- Bilaga I anges förbjudna ämnen. Enligt artikel 3 i förordningen får dessa ämnen inte framställas, släppas ut på marknaden eller användas, varken för sig, i blandningar eller som beståndsdelar i varor annat än på de villkor som anges i den bilagan.

Foto: MostPhotos/Vereshchagin Dmitry

Exempel på varor i mjukgjord PVC-plast som kan innehålla kortkedjiga klorparaffiner (SCCP).

- Bilaga II kan ange ämnen som omfattas av restriktioner (inga ämnen anges i dagsläget).
- Bilaga III anger ämnen som omfattas av bestämmelser om utsläppsminskningar. För dessa ämnen ska länderna upprätta och kontinuerligt uppdatera utsläppsinventeringar med avseende på utsläpp i luft, vatten och mark.
- Bilaga IV anger ämnen som omfattas av bestämmelser om avfallshantering.

Fakta – kemikaliekraV i POPs-förordningen

Om ett POPs-ämne är reglerat i annan EU-lagstiftning, till exempel i Reach-förordningen, och sedan blir reglerat i Stockholmskonventionen eller CLRTAP så har detta ämne hittills överförs till POPs-förordningen. Det görs för att ämnet inte ska regleras i flera förordningar. Detta har gjorts för perfluoroktansulfonsyra (PFOS) och kortkedjiga klorparaffiner (SCCPs).

Observera att nedanstående tabell ger exempel på de ämnen som regleras i POPs-förordningen och på var

dessa förekommer. För den fullständiga förteckningen av reglerade ämnen hänvisar vi till bilagorna i förordningstexten.

Exempel på ämnen som regleras i POPsförordningen

Bilaga I	Exempel på användningar
Tetra/penta/hexa/hepta bromdifenyler (BDE)	Flamskyddsmedel
Hexabrombifenyl (HBB)	Flamskyddsmedel
Perfluoroktansulfonsyra (PFOS)	Metallindustrin, hydrauloljor för flyget, elektroniska produkter, brandskum, textilier, impregnering
DDT	Bekämpningsmedel
Endosulfan	Bekämpningsmedel
Hexaklorbensen	Fyrverkeripjäser, bekämpningsmedel
SCCP (klorparaffiner med kort kolkedja)	Impregnering, flamskyddsmedel, mjukgörare i PVC-plast

Vad är POPs-ämnena?

POPs står för ”Persistent Organic Pollutants” eller långlivade organiska föroreningar. Det är miljögifter som är farliga i låga koncentrationer. POPs-ämnena:

- sprids över internationella gränser via vatten och luft långt från utsläppsplatsen
- finns kvar i naturen under lång tid, ansamlas i levande organismer och återfinns i högre koncentration ju högre upp i näringskedjan organismen befinner sig
- utsätter både människor och djur för allvarliga hälsorisker såsom cancer, fortplantningsstörningar och störningar under fostrets utveckling.

Exponeringen för POPs-ämnena är fortsatt ett miljö- och hälsoproblem. Ett av de största problemen är diffusa källor till spridning av ämnena, huvudsakligen via importerade varor. En utfasning av POPs-ämnena i kemiska produkter och varor är därför mycket angeläget. För att inte återanvända eller återvinna material från varor som innehåller POPs-ämnena krävs särskilda åtgärder i återvinnings- och avfallsledet. Mer information om detta finns i den svenska planen för genomförande av Stockholmskonventionen vilken kan nås genom bifogad länk i rutan Länkar.

Hur utses POPs-ämnena?

Stockholmskonventionen är en global konvention under FNs miljöprogram och trädde i kraft år 2004. Antalet reglerade ämnen har ökat från 12 till idag nära 30 ämnen. Sverige är part sedan 2002. Även EU är part och har för EU-ländernas räkning ensamrätt på att lämna förslag på ämnen. Konventionens expertkommitté diskuterar på vetenskapliga grunder fram rekommendationer om åtgärder. Med stöd av dessa rekommendationer tar konventionens parter beslut om åtgärder. Konventionen har partsmöten vartannat år.

För EU:s medlemsländer träder partsbeslut i kraft efter ett år om EU inte begär avsteg på grund av att EU inte kan uppfylla konventionens krav. Från att ett förslag lämnats till Stockholmskonventionen tar det minst fyra år innan ämnet listas i EU:s POPs-förordning. I vissa fall är reglerna i POPs-förordningen mer långtgående än kraven i Stockholmskonventionen.

Konventionen om långväga gränsöverskridande luftföroreningar under FNs ekonomiska kommission för Europa (UN-ECE, CLRTAP) trädde i kraft 1983. Till konventionen hör åtta protokoll med åtgärdskrav, varav POPs-protokollet från 2003 är ett. Mer information finns på Naturvårdsverkets hemsida som kan nås genom bifogad länk i rutan Länkar.

Vad innebär det att ett ämne regleras i POPs-förordningen?

Du som tillverkar, importerar eller säljer kemiska produkter eller varor måste säkerställa att produkten uppfyller de krav som finns i POPs-förordningen. Det krävs kunskap om vilka ämnen som produkten eller varan består av. I vissa fall kan det vara befogat att begära testresultat eller själv låta testa varan för att vara säker på dess innehåll. Du kan underlätta arbetet genom att skapa ett gott och förtroendefullt samarbete med din leverantör.

Eftersom distributionen av ämnen, framför allt ämnen i varor, ofta är global behövs internationellt samarbete för att öka kunskapen om ämnen i varor, inklusive POPs-ämnena. Därför har FNs miljöprogram inom den globala kemikaliestrategin (Strategic Approach to International Chemicals Management, SAICM) tagit fram ett program för hur tillverkare och importörer ska

Genom POPs-förordningen är PFOS-haltigt brandskum förbjudet

kunna förbättra informationen om kemikalier i varor. Kopplat till programmet finns en vägledning till hur du som företagare kan arbeta systematiskt för att förbättra din kunskap. Du hittar programmet och vägledningen via länkar i rutan Länkar.

Finns det några undantag från förbuden och begränsningarna i förordningen?

I artikel 4 i förordningen finns det generella undantag från bestämmelserna om förbud. Undantagen gäller för ämnen som används för laboratorieforskning eller som referensstandard för kemisk analys och för ämnen som förekommer som oavsiktliga spårföreningar i ämnen, blandningar eller i varor. Ämnen som förekommer som beståndsdelar i varor som redan var i användning innan denna förordning trädde ikraft är också undantagna. Särskilda ämnesspecifika undantag finns vid regleringen av respektive ämne i bilaga I.

Vad kan dessa undantag innebära?

Nedan följer två exempel på vanliga frågor:

1. Är kortkedjiga klorparaffiner (SCCP) helt förbjudna i varor?

Eftersom SCCP finns upptaget i Bilaga I är det inte tillåtet att SCCP förekommer i varor. Särskilt angivna undantag från detta förbud gäller varor som innehåller SCCP i koncentrationer som är lägre än 0,15 vikts-

procent eller 1500 ppm. Dessutom finns ett undantag för transportband i gruvindustrin och tätningsmassa i dammar som redan var i användning senast den 4 december 2015. Det är även tillåtet att använda SCCP i andra varor som var i användning innan den 10 juli 2012.

2. Är kortkedjiga klorparaffiner (SCCP) helt förbjudna i kemiska produkter?

Eftersom SCCP finns upptaget i Bilaga I är det inte tillåtet att SCCP förekommer som ämne för sig eller som ingående i blandningar. Särskilt angivna undantag från detta förbud gäller ämnen eller blandningar som innehåller SCCP i koncentrationer som är lägre än 1 viktsprocent eller 10 000 ppm.

Straffbestämmelser

Enligt POPs-förordningen bestämmer medlemsländerna om påföljder för brott mot förordningen. I Sverige har straffbestämmelser införts i 29 kap. 3§, p 4 miljöbalken. I de fall det framkommer att en kemisk produkt eller en vara innehåller otillåtna halter av ett POPs-ämne kan Kemikalieinspektionen förbjuda försäljningen. Den som har sålt produkten eller varan kan behöva dra tillbaka den från andra aktörer på marknaden och även från konsumenter som köpt produkten eller varan. Vi anmäler också misstanke om brott till miljöåklagare.

Förklaring av begrepp

För att använda samma begrepp mellan lagstiftningar på kemikalieområdet har Kemikalieinspektionen valt att i detta faktablad använda begreppen **varor** och **kemiska produkter**.

Varor har samma betydelse som begreppet artiklar. I förordningstexten används ordet artiklar.

Kemiska produkter har samma betydelse som blandningar och beredningar. I förordningstexten används ordet beredning.

Länkar

POPs-förordningen:

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019R1021&qid=1562936990110&from=SV>

Kemikalieinspektionens information om förordningen:

<http://www.kemi.se/hitta-direkt/lagar-och-regler/ytterligare-eu-regler/pops--langlivade-organiska-fororeningar>

Naturvårdsverkets information om förordningen:

<http://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Rattsinformation/Direktiv/Langlivade-organiska-foreningar/>

Stockholmskonventionen:

<http://chm.pops.int/Default.aspx>

Sveriges senaste genomförandeplan för Stockholmskonventionen:

<http://www.naturvardsverket.se/Om-Naturvardsverket/Publikationer/ISBN/6400/978-91-620-6498-3/>

Stockholmskonventionens expertkommitté:

<http://chm.pops.int/TheConvention/POPsReviewCommittee/OverviewandMandate/tabid/2806/Default.aspx>

POPs-protokollet under konventionen om långväga gränsöverskridande luftföroreningar:

http://www.unece.org/env/lrtap/pops_h1.html

Naturvårdsverkets information om FN:s luftvårdskonvention (CLRTAP):

<http://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallat/EU-och-internationellt/Internationellt-miljoarbete/miljokonventioner/Luftvard/>

FNs miljöprogramms hemsida för information om kemikalier i varor:

<http://www.unep.org/chemicalsandwaste/UNEPsWork/ChemicalsInProductsproject/tabid/56141/Default.aspx>

SAICM, länk till program:

http://www.saicm.org/images/saicm_documents/iccm/ICCM4/FINALmtgdoc/Doc10/K1502319%20SAICMICCM4-10-e.pdf

SAICM, länk till vägledning:

http://www.saicm.org/images/saicm_documents/iccm/ICCM4/FINALmtgdoc/Doc11/K1502355%20SAICMICCM4-11-e.pdf

Kemikalieinspektionen
Box 2, 172 13 Sundbyberg
08-519 41 100

kemi@kemi.se
www.kemikalieinspektionen.se

Kemikalieinspektionen är en myndighet under regeringen. Vi arbetar i Sverige, inom EU och internationellt för att utveckla lagstiftning och andra styrmedel som främjar god hälsa och bättre miljö. Vi har tillsyn över reglerna för kemiska produkter, bekämpningsmedel, ämnen i varor och gör inspektioner. Vi ger också tillsynsvägledning till kommuner och länsstyrelser. Vi granskar och godkänner bekämpningsmedel innan de får användas. Vårt miljö kvalitetsmål är Giffri miljö.

Artikelnummer: 511 331